

Osnovna šola Frana Roša
Celje

"MEDIACIJA: MIREN ODGOVOR NA GLASEN PROBLEM NASILJA"

Raziskovalna naloga

Avtorice:
Freya Mulec
Zala Jost
Zoja Polšak

Mentorica:
Tanja Dremšak

Mestna občina Celje,
Mladi za Celje

Celje, marec 2025

KAZALO

POVZETEK.....	4
1 UVOD.....	5
1. 1 PREDSTAVITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA.....	5
1. 2 HIPOTEZE.....	6
1. 3 RAZISKOVALNE METODE.....	6
2 TEORETIČNI DEL.....	8
2. 1 KAJ JE MEDIACIJA?.....	8
2. 2 PREDNOSTI MEDIACIJE.....	9
2.2.2 VLOGE POSAMEZNIKOV V PROCESU MEDIACIJE.....	12
2.2.3 KONFLIKTI.....	13
2.3 ŠOLSKA MEDIACIJA.....	14
2. 3.2 UČINKI MEDIACIJE NA ŠOLSKO KLIMO.....	17
2. 3.3 UČINKI ŠOLSKE MEDIACIJE NA UČNI USPEH.....	17
2. 4 USPOSABLJANJE ŠOLSKIH MEDIATORJEV.....	18
2. 5 VRSTNIŠKA MEDIACIJA.....	19
2.6.1 VRSTE MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA V OSNOVNI ŠOLI.....	21
2. 6. 2 MEDIACIJA ZA ZMANJŠANJE MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA.....	24
3 OSREDNJI DEL.....	25
3. 1 ANKETA IN REZULTATI.....	25
3. 2 INTERVJU Z MEDIATORJEM JANIJEM PRGIČEM.....	31
4 UGOTOVITVE IN POTRDITEV HIPOTEZ.....	33
5 ZAKLJUČEK.....	34
6 VIRI IN LITERATURA.....	36
7 PRILOGE.....	38
7.1 ANKETNI VPRAŠALNIK.....	
7.2 VPRAŠANJA ZA INTERVJU Z JANIJEM PRGIČEM.....	

KAZALO SLIK

Slika 1: Vloga mediatorja.....	8
--------------------------------	---

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Kateri razred obiskujejo anketirani učenci?	26
Graf 2: Spol anketirancev	26
Graf 3: Ali so že anketirani bili v sporu?.....	27
Graf 4: Ali so anketirani spor rešili sami?.....	27
Graf 5: Ali so anketirani že slišali za pojem mediacija?	28
Graf 6: Kje so se anketirani seznanili s pojmom mediacija?	28
Graf 7: Ali so anketirani že sodelovali v procesu mediacije?	29
Graf 8: Ali je bil spor uspešno rešen z mediacijo?	29
Graf 9: Poznavanje namena mediacije	30
Graf 10: Ali bi anketirani želeli izvedeti kaj več o mediaciji?	30

KAZALO TABEL

Tabela 1: Tehnike in veščine mediacije	11
--	----

POVZETEK

Mediacija je proces mirnega reševanja konfliktov, ki temelji na komunikaciji, medsebojnem razumevanju in iskanju kompromisov. V šolskem okolju ima mediacija poseben pomen, saj učencem omogoča, da se učijo reševanja nesoglasij na spoštljiv in nenasilen način. Kljub temu raziskava kaže, da mediacija v osnovnih šolah še ni dovolj razširjena, učenci pa pogosto ne prepoznajo njenega pomena. Cilj naše raziskovalne naloge je bil ugotoviti, v kolikšni meri so učenci seznanjeni z mediacijo, kako jo razumejo in ali bi si želeli pridobiti več znanja o tej metodi.

Pri raziskavi smo uporabili kvantitativno metodo anketnega vprašalnika, ki ga je rešilo 233 učencev od 5. do 9. razreda. Poleg tega smo izvedli intervju z Janijem Prgičem, da bi pridobili poglobljen vpogled v trenutno stanje mediacije na šolah in na splošno. Rezultati so pokazali, da večina učencev pozna pojem mediacije, vendar se le redki aktivno vključujejo v ta proces. Prav tako je kar 56 % učencev izrazilo, da jih mediacija ne zanima, kar kaže na potrebo po večjem ozaveščanju in predstavitvi njenih prednosti.

Na podlagi ugotovitev predlagamo, da se mediacija bolj aktivno vključuje v šolski vsakdan, bodisi kot del učnih vsebin pri družboslovnih predmetih bodisi skozi posebne delavnice in usposabljanja. Učenci, ki so že sodelovali v mediaciji, so jo ocenili kot koristno orodje za reševanje konfliktov, kar dokazuje, da bi njena širša uporaba lahko prispevala k boljši šolski klimi. Z našo raziskavo smo želeli spodbuditi večjo uporabo mediacije v šoli in izboljšanje odnosov med učenci, učitelji in šolskim osebjem.

KLJUČNE BESEDE: mediacija, konflikti, reševanje sporov.

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA

V zadnjih letih je v slovenskih osnovnih šolah zaznati porast konfliktov in medvrstniškega nasilja, kar predstavlja resen izziv za vzgojno-izobraževalni sistem. Raziskave in poročila Zavoda RS za šolstvo ter drugih izobraževalnih institucij kažejo, da učenci vse pogosteje doživljajo različne oblike nasilja – od verbalnega in psihičnega do fizičnega in spletnega nasilja. Ta trend kaže na vse večjo potrebo po učinkovitih metodah za preprečevanje in reševanje konfliktov, ki bi učencem omogočile razvijanje socialnih veščin ter konstruktivnih pristopov k sporom že v zgodnjem otroštvu.

Medvrstniško nasilje ima številne negativne posledice za učence, šolsko okolje in družbo kot celoto. Učenci, ki so izpostavljeni nasilju, pogosto doživljajo stres, tesnobo, nizko samopodobo in težave pri učenju, kar negativno vpliva na njihov akademski uspeh in splošno dobro počutje. Konflikti, ki ostanejo nerešeni ali so obravnavani na neprimeren način, lahko vodijo v zaostrovanje odnosov, izolacijo posameznikov in celo v dolgotrajne psihološke posledice. Zato je ključno, da učenci že od najzgodnejših let razvijajo veščine mirnega reševanja sporov in razumejo pomen spoštljive komunikacije ter empatije.

Ena izmed najbolj učinkovitih metod za preprečevanje konfliktov in zmanjšanje nasilja v šolah je mediacija, ki učence uči, kako nesoglasja rešiti na miren, spoštljiv in konstruktiven način. V številnih državah je mediacija že vpeljana kot del šolskega kurikulumu, saj se je izkazala za izjemno uspešno pri zmanjševanju konfliktov ter izboljšanju šolske klime. Kljub temu mediacija v slovenskih osnovnih šolah še vedno ni sistematično vključena v vzgojno-izobraževalni proces, zato ostaja premalo prepoznana in uporabljena.

Da bi dosegli dolgoročne pozitivne učinke, je ključnega pomena, da se učence začne učiti reševanja sporov že od 1. razreda dalje. Otroci se namreč že v zgodnjem otroštvu srečujejo s prvimi konflikti, zato je pomembno, da se jih že takrat začne usmerjati k iskanju nenasilnih rešitev. Če učenci pridobijo ustrezne socialne veščine že v zgodnjih letih, jih bodo lažje uporabljali tudi kasneje v življenju, kar lahko prispeva k splošnemu zmanjšanju nasilja v družbi.

Na podlagi tega raziskovalni problem obravnava, v kolikšni meri je mediacija že prisotna v slovenskih osnovnih šolah, kakšno je poznavanje te metode med učenci ter kako bi lahko sistematično uvedli učenje reševanja konfliktov že od prvega razreda naprej. Raziskava bo osvetlila pomen mediacije kot preventivnega orodja za zmanjšanje nasilja in izboljšanje odnosov med učenci ter predlagala konkretne korake za njeno večjo implementacijo v šolski prostor.

1. 2 HIPOTEZE

Hipoteza 1: *Večina učencev osnovnih šol pozna pojem mediacije in njegove osnovne značilnosti.*

Hipoteza 2: *Mediacija pomaga pri zmanjšanju števila konfliktov med učenci in izboljšanju šolske klime.*

Hipoteza 3: *Učenci želijo izvedeti več o mediaciji in njenem pomenu pri reševanju konfliktov.*

1. 3 RAZISKOVALNE METODE

Za izdelavo raziskovalne naloge o mediaciji, smo najprej pričeli z iskanjem ustrezne strokovne literature. Najprej smo pregledali vire v šolski knjižnici in poiskali gradiva, ki bi nam lahko pomagala pri razumevanju mediacije kot metode reševanja konfliktov. Nato sva obiskali tudi Osrednjo knjižnico Celje, kjer smo pridobili dodatno literaturo o mediaciji in vrstniškem nasilju. Poleg tega smo se osredotočili na spletne vire ter znanstvene članke, ki so obravnavali mediacijo v šolskem okolju, da bi dobili širši vpogled v njene učinke in pomen za učence.

Nato smo oblikovali hipoteze in zasnovali anketni vprašalnik. Ker smo želeli pridobiti čim večje število odgovorov, smo uporabili kvantitativno metodo raziskovanja z anketnim vprašalnikom, saj ta metoda omogoča pridobivanje širokega vzorca podatkov in posledično bolj reprezentativne rezultate.

Anketni vprašalnik smo pripravili v spletni obliki z orodjem 1KA. Anketiranje sva izvedli med učenci od 5. do 9. razreda v mesecu januarju. Vprašalnik je vseboval 10 vprašanj, rešen pa je bil s strani 233 učencev. Uporabili smo predvsem zaprte tipe vprašanj, saj

sva želeli pridobiti jasne in primerljive odgovore o ozaveščenosti učencev glede mediacije in njihovega odnosa do te metode reševanja konfliktov.

Poleg anketne raziskave sva želeli pridobiti tudi poglobljen vpogled v tematiko mediacije, zato sva izvedli intervju z znanim mediatorjem Janijem Prgičem, ki se pri svojem delu srečuje tako s konflikti med učenci, kot tudi z izobraževanjem učiteljev za mediatorje.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 KAJ JE MEDIACIJA?

Mediacija je ena izmed oblik alternativnega reševanja sporov, ki je v Sloveniji pospešeno razvija na vseh področjih, zelo intenzivno pa vstopa tudi v šolski prostor. V kontekstu šole govorimo o šolski mediaciji, ki jo izvajajo šolski strokovni delavci, in vrstniški mediaciji, ki jo izvajajo usposobljeni učenci/dijaki med svojimi vrstniki. Namen obeh vrst mediacije pa ni samo pomoč pri reševanju konfliktov, ampak je predvsem vzgoja učencev za konstruktivno reševanje konfliktov, ki je izjemno pomembna veščina, še posebej, če se zavedamo, da je šola prostor, v katerem se srečujejo otroci iz različnih socialnih ozadji, z različnimi vzorci komuniciranja, različnimi prepričanji ipd., kar vse prispeva k temu, da lahko šola predstavlja žarišče konfliktov.

Tudi ti dejavniki so privedli do tega, da postaja vprašanja bolj aktualna, čemur se je poskušala slediti tudi z uvajanjem v šole leta 2008. Spoznanje, da so vzgojni ukrepi le oblike bistva težave, je privedlo do intenzivnega iskanja drugih zasledovalnih pomen vzgojne faktorje, kot so dobri zaupanja, varnosti, samostojnosti, skupinske izkušnje in tudi solidarnosti.

Slika 1: Vloga mediatorja

Vir: [Brezplačna delavnica: ALTERNATIVNO REŠEVANJE KONFLIKTOV, KOMUNIKACIJA IN MEDIACIJA – Ljudska univerza Ilirska Bistrica](#)

2. 2 PREDNOSTI MEDIACIJE

- Hitrost rešitve

Spori, ki se rešujejo z mediacijo, se običajno razrešijo zelo hitro, neredko že na prvem ali drugem srečanju, če je problem kompleksnejši, pa je seveda lahko za rešitev potrebnih več mediacijskih srečanj.

- Učinkovitost in uspešnost

V večini sporov, ki se rešujejo z mediacijo pride do rešitve oz. končnega dogovora v zvezi z spornim vprašanjem. Tudi pri tistih sporih, kjer ne pride do dogovora oz. pride le do delne rešitve, je večina udeležencev zadovoljna z mediacijo.

- Nizki stroški

Mediacija je primerjavi z ostalimi oblikami razreševanja sporov (na primer sodišče, arbitražna, ali nereševanje) cenovno bistveno ugodnejša, v določenih primerih pa obstaja tudi možnost brezplačne mediacije. Dodatna prednost je v tem, da za rešitev spora z mediacijo običajno potrebujemo malo srečanj oz. časa, s čimer se lahko prihranijo stroški, ki bi izvirali iz dolgotrajnega reševanja zadeve.

- Obojestransko zadovoljstvo ali sprejemljivost rešitve

V nasprotju s postopkom na sodišču, kjer običajno zmaga le ena od strank, in je posledično druga stran nezadovoljna z izidom, je cilj mediacije sporazum, ki ustreza obema stranema, tako da sta posledično z izidom, če je mediacija uspešna, zadovoljna oba. Prav tako sta obe strani bolj zadovoljni, kot pa če se spor ne bi razrešil in bi stanje ostalo enako.

- Ni negativnih tveganj

Z mediacijo, ki jo vodi usposobljen mediator, ne tvegamo ničesar, razen vloženega časa in morebitnih stroškov, saj v najslabšem primeru stanje ostane tako, kot je bilo. Nasprotno pa po drugi strani lahko veliko pridobimo, če hitro in učinkovito pridemo do rešitve ali če v postopku mediacije izboljšamo odnos ali sodelovanje z drugo stranjo.

- Mediacija je zaupna

Ker je mediacija zaupna, omogoča večjo varnost in posledično boljše sodelovanje. Udeleženci lahko povedo tudi stvari, ki jih sicer ne bi, da jih ne bi uporabili proti njim.

Če mediacija ni uspešna, vsebina mediacije ostane zaupna in udeleženci zaradi tega niso na slabšem. Poleg tega, za razliko od tega, če postopek ni zaupen (npr. na sodišču), drugim niso dostopne informacije o vsebini in pogosto niti o obstoju spora med udeleženci.

- Je primerna za vse vrste nesporazumov

Z mediacijo lahko rešujemo spore na kateremkoli področju in ne glede na zaostrenost, ter ne glede na to, ali bi jih lahko reševali tudi drugje. Četudi je nesporazum (še) majhen ali ni primeren za reševanje drugje, ga lahko razrešimo s pomočjo mediacije. S pomočjo mediacije lahko rešujemo tudi tista vprašanja, pri katerih bi si želeli pomoč nepristranske tretje osebe, pa niso take vrste, da bi lahko uporabili druge možnosti (terapija, sodišče).

2.2.1 TEHNIKE IN VEŠČINE MEDIACIJE

Mediacija je postopek reševanja sporov, pri katerem nevtralna tretja oseba – mediator – pomaga sprtim stranem doseči dogovor. Gre za metodo, ki temelji na dialogu, poslušanju in iskanju kompromisov. Mediacija se uporablja v različnih kontekstih, kot so družinski spori, šolski konflikti in delovna razmerja. V primerjavi s sodnimi postopki je mediacija hitrejša, manj stresna in pogosto pripomore k boljšemu medsebojnemu razumevanju med vpletenimi stranmi (Moore, 2014).

Med osnovnimi veščinami mediatorja so aktivno poslušanje, empatija, nevtralnost in sposobnost vodenja pogovora. Aktivno poslušanje pomeni, da mediator pozorno spremlja, kaj sogovorniki govorijo, ter jim s povratnimi informacijami pokaže, da jih razume. Empatija mediatorju omogoča, da se vživi v občutke in potrebe vsake strani, kar pomaga pri oblikovanju vzajemno sprejemljivih rešitev. Nevtralnost pa pomeni, da mediator ne podpira nobene strani in ne izraža lastnih mnenj, temveč se osredotoča na postopek in rešitve (Fisher, Ury & Patton, 2011).

Tehnike mediacije vključujejo parafraziranje, povzemanje in postavljanje odprtih vprašanj. Parafraziranje pomeni, da mediator z lastnimi besedami ponovi povedano, s čimer preveri, ali je pravilno razumel sporočilo. Povzemanje vključuje strnitev ključnih misli, kar omogoča jasnejši pregled nad pogovorom in pomaga pri napredovanju v procesu mediacije. Postavljanje odprtih vprašanj spodbuja udeležence, da podrobneje razložijo svoje stališče in predlagajo možne rešitve (Bush & Folger, 2005).

Poleg verbalnih tehnik mediator uporablja tudi neverbalne metode, kot so očesni stik, telesna govorica in ton glasu. Pomembno je, da mediator s svojo držo izraža sproščenost in odprtost, saj to vpliva na zaupanje med udeleženci. Tudi umirjen in prijazen ton glasu lahko prispeva k bolj konstruktivnemu vzdušju, medtem ko prekinjanje očesnega stika lahko daje vtis nezainteresiranosti ali celo pristranskosti (Boulle, 2011).

Mediacija je torej učinkovita metoda reševanja konfliktov, ki temelji na komunikacijskih veščinah in tehnikah. S pravilno uporabo teh tehnik lahko mediator pomaga udeležencem najti skupne interese in doseči dogovor, ki je za obe strani sprejemljiv. Znanje mediacije je koristno ne le za strokovnjake, temveč tudi za učence in učitelje, saj lahko prispeva k boljšim medosebnim odnosom in zmanjševanju konfliktov v šolskem okolju (Winslade & Monk, 2008).

Tabela 1: Tehnike in veščine mediacije

Veščine mediacije	Tehnike mediacije
<ul style="list-style-type: none">• povzemanje pogledov in stališč strank brez preoblikovanja vsebine izjav strank;• prevajanje izjav ene stranke, da bi jih lahko druga stranka slišala bolj natančno ali jih vzela v ozir z večjo naklonjenostjo;• ponujanje možnih ponovnih tolmačenj ravnanja oz. motivov strank brez poskusa prepričevanja udeležencev, da je katero koli tolmačenje pravilno ali boljše;• spodbujanje in pomoč strankam pri ocenjevanju možnosti in sprejemanju odločitev brez usmerjanja v določeno smer;	<ul style="list-style-type: none">• Aktivno poslušanje• Zrcaljenje• Povzemanje• Preverjanje• Postavljanje vprašanj

<ul style="list-style-type: none">• zastavljanje vprašanj, ki bodo razkrila, kako si vsaka stranka želi, da jo vidi druga;• pisanje dogovorov, ki bodo odražali transformativne dosežke srečanja.	
--	--

2.2.2 VLOGE POSAMEZNIKOV V PROCESU MEDIACIJE

Mediacija je strukturiran postopek, v katerem sodelujejo različni posamezniki s specifičnimi vlogami. Glavni akterji v mediaciji so mediator, udeleženci spora in v nekaterih primerih tudi opazovalci ali pravni svetovalci. Vsak od teh ima določene odgovornosti in naloge, ki pripomorejo k uspešnemu poteku mediacijskega procesa. Pomembno je, da vsi vključeni delujejo v duhu sodelovanja, saj je cilj mediacije iskanje sporazumne rešitve, ki bo koristila vsem vpletenim stranem (Moore, 2014).

Mediator je osrednja oseba v procesu mediacije. Njegova glavna naloga je, da vodi dialog med strankama in zagotavlja, da spor poteka v konstruktivnem vzdušju. Mediator mora ostati nepristranski, kar pomeni, da ne favorizira nobene strani, ampak ustvarja enake pogoje za vse udeležence. Poleg tega mediator pomaga pri prepoznavanju interesov vsakega posameznika in spodbuja iskanje kompromisnih rešitev. Njegove komunikacijske veščine, kot so aktivno poslušanje, parafraziranje in postavljanje odprtih vprašanj, so ključne za uspeh mediacije (Bush & Folger, 2005).

Udeleženci spora so osebe, ki imajo medsebojni konflikt in se odločijo za mediacijo kot način reševanja problema. Njihova odgovornost je, da aktivno sodelujejo v postopku, izražajo svoja stališča in prisluhnejo drugi strani. Za uspešno mediacijo je ključno, da so udeleženci odprti za pogovor in pripravljeni iskati rešitve, ki so sprejemljive za obe strani. Včasih je težko obvladati čustva, zato je pomembno, da udeleženci ostanejo spoštljivi in se osredotočijo na iskanje rešitev namesto na poglobljanje konflikta (Fisher, Ury & Patton, 2011).

V nekaterih primerih so v mediacijo vključeni tudi pravni svetovalci ali opazovalci. Pravni svetovalci lahko pomagajo udeležencem razumeti njihove pravice in dolžnosti, vendar ne smejo prevzeti vloge mediatorja. Opazovalci, kot so predstavniki šol, delodajalcev ali socialnih služb, lahko spremljajo proces mediacije in zagotovijo

dodatno podporo, vendar se v samo odločanje ne vključujejo. Njihova prisotnost je lahko koristna predvsem v primerih, ko so v spor vključeni otroci, mladoletniki ali ranljive skupine (Boulle, 2011).

Vloga vsakega posameznika v mediaciji je ključna za uspešen izid postopka. Mediator zagotavlja nevtralnost in usmerja dialog, udeleženci prispevajo svoje predloge in sodelujejo pri oblikovanju rešitve, medtem ko lahko pravni svetovalci in opazovalci nudijo podporo in dodatno razumevanje. Če vsi akterji spoštujejo svoja pravila in vloge, mediacija pogosto vodi do sporazumne rešitve, ki zadovolji obe strani in prispeva k boljšim odnosom v prihodnosti (Winslade & Monk, 2008).

2.2.3 KONFLIKTI

V življenju konflikt predstavlja nekakšno nesoglasje, nasprotovanje oz. spor (Prgić, 2010).

Poznamo različne opredelitve konflikta od različnih avtorjev. Ljudje smo si med seboj različni, zaradi tega lahko pride do nesporazumov in problemov (Ule, 2009).

Konflikt je posledica raznolikosti naših misli, odnosa, prepričanj, percepcij, našega socialnega sistema in strukture (Iršič, 2010). Lamovec (1991) opredeli konflikt kot situacijo, v kateri dejanje ene osebe ovira dejanje druge osebe. Gordon (1997) tudi pravi, da je konflikt situacija, kjer dejanje ene osebe ovirajo dejanja druge osebe (Prgić, 2010).

Kadar med dvema ali več ljudmi v različnih situacijah pride do nasprotujočih si želja, potreb in interesov, se pojavi konflikt. Konflikt se lahko izraža tako v besedah kot tudi v dejanjih (Anderson 2007).

V konfliktnih situacijah se konfliktom ne smemo izogibati, temveč se moramo konflikte naučiti reševati (Možina idr., 2002). Vsak konflikt ima neko zgodovino in redkokdaj se zgodi, da konflikt izbruhe kar naenkrat, iz nič. Tukaj lahko govorimo tudi o večplastnosti konflikta, kjer je zgornja plast spor. Na tej ravni je konflikt oz. spor povezan s konkretnim problemom, saj vsak zastopa svoja stališča. Pojavlja se pa vprašanja, kdo ima prav.

Če je konflikt na neki osnovni ravni, zadošča, da nekdo razsodi, kaj je prav. Ni pa to dovoljeno, če so v spor vpletena čustva in odnosi. Takrat je za konstruktivno reševanje konflikta potreben pogovor. Udeleženci pa imajo vso pravico podeliti svoje misli in občutke (Prgić, 2010)

Skozi zgodovino je človeška vrsta razvila bogastvo neučinkovitih načinov zaznavanja in soočanja s konflikti. Ljudsko izročilo in zgodovinska dejstva govorijo, da so ob konfliktih ljudje umirali, bili tepeni, zaprti, izolirani ali ločeni od drugih samo zato, ker se je njihov pogled razlikoval od pogleda drugih.

Konflikt je tako del našega obstoja kot tudi del naše evolucije. Vsak od nas ima vpliv nad tem, ali bo konflikt negativen ali ne, in ta vpliv oz. moč se pokaže v načinu, kako se sooča z njim (Iršič, 2010).

2.3 ŠOLSKA MEDIACIJA

Šolska mediacija je metoda reševanja konfliktov med učenci, učitelji in drugimi zaposlenimi v šoli, ki temelji na dialogu, sodelovanju in iskanju skupnih rešitev. Gre za postopek, v katerem nevtralna tretja oseba – mediator, običajno učitelj ali posebej usposobljen učenec – pomaga sprtim stranem doseči sporazum. Šolska mediacija se pogosto uporablja za reševanje medosebnih sporov, kot so nesoglasja med vrstniki, konflikti med učenci in učitelji ter nesoglasja med starši in šolskim osebjem. V zadnjih letih se je uveljavila kot ena izmed najučinkovitejših metod za izboljšanje medosebnih odnosov in ustvarjanje bolj pozitivnega učnega okolja (Bickmore, 2011).

Ena izmed ključnih prednosti šolske mediacije je, da spodbuja mirno reševanje konfliktov in izboljšuje komunikacijske veščine učencev. Ker je mediacija usmerjena v iskanje sporazumnih rešitev, se učenci naučijo poslušati, izražati svoja stališča in spoštovati različna mnenja. Šolska mediacija zmanjšuje agresivno vedenje, kot so fizični spori in verbalni napadi, saj učenci dobijo priložnost, da se naučijo konstruktivnega reševanja težav. Raziskave kažejo, da se v šolah, kjer izvajajo programe mediacije, zmanjšuje število disciplinskih ukrepov in izboljšujejo odnosi med vrstniki (Garrard & Lipsey, 2007).

Poleg izboljšanja medosebnih odnosov mediacija pripomore tudi k večji samostojnosti in odgovornosti učencev. Učenci, ki sodelujejo v mediacijskih procesih, razvijejo boljše socialne veščine in občutek odgovornosti za lastna dejanja. Prav tako se naučijo

reševanja težav brez zunanje posredovanje odraslih, kar krepi njihovo samozavest in sposobnost odločanja. V šolah, kjer učenci sami delujejo kot mediatorji, se krepi občutek skupnosti in solidarnosti, saj se vrstniki učijo podpirati drug drugega in sodelovati pri iskanju rešitev (Jones, 2012).

Kljub številnim prednostim pa ima šolska mediacija tudi nekatere pomanjkljivosti in omejitve. Ena izmed glavnih težav je, da vsi učenci niso enako motivirani za sodelovanje v mediaciji. Nekateri raje vztrajajo pri konfliktu ali se ne želijo odpreti mediacijskemu procesu. Prav tako mediacija ni vedno učinkovita pri kompleksnih ali globoko zakoreninjenih sporih, še posebej, če vključuje nasilje ali resne vedenjske težave. V takih primerih je treba poiskati druge oblike posredovanja, kot so psihološka podpora, disciplinarni postopki ali sodelovanje s starši (Deutsch, 2006).

Druga pomanjkljivost je, da uspeh šolske mediacije pogosto zavisi od usposobljenosti mediatorjev. Če učitelji ali učenci, ki delujejo kot mediatorji, niso ustrezno usposobljeni, lahko mediacija postane neučinkovita ali celo povzroči dodatne nesporazume. Zato je pomembno, da šole vlagajo v kakovostno izobraževanje mediatorjev in redno spremljajo potek mediacijskih procesov. Prav tako je ključnega pomena, da mediacija ne postane nadomestilo za ustrezne disciplinske ukrepe, temveč le ena izmed strategij za izboljšanje šolske klime (Townsend, 2014).

Kljub nekaterim izzivom je šolska mediacija izjemno koristno orodje za izboljšanje odnosov v šolskem okolju. Njene prednosti, kot so zmanjšanje konfliktov, izboljšanje komunikacijskih veščin in krepitev odgovornosti učencev, presegajo njene pomanjkljivosti. Če se mediacija izvaja premišljeno in v kombinaciji z drugimi metodami reševanja konfliktov, lahko pomembno prispeva k ustvarjanju varnejšega in bolj podpornega šolskega okolja, kjer se učenci učijo ne le akademskih znanj, temveč tudi ključnih življenjskih veščin (Burrell, Zirbel & Allen, 2003).

2.3.1 PREDNOSTI ŠOLSKE MEDIACIJE

Šolska mediacija prinaša številne prednosti, ki prispevajo k boljši šolski klimi, boljšim odnosom med učenci in razvoju ključnih socialnih veščin. Ena izmed najpomembnejših koristi je spodbujanje mirnega reševanja konfliktov. Učenci se skozi mediacijo naučijo, da se sporov ne rešuje z nasiljem, temveč s pogovorom in iskanjem kompromisov. S

tem se zmanjšujejo primeri fizičnega in verbalnega nasilja v šolskem okolju, kar prispeva k varnejšemu in bolj spodbudnemu učnemu okolju. Študije so pokazale, da se v šolah, kjer izvajajo mediacijo, število preteпов in drugih oblik agresivnega vedenja občutno zmanjša (Garrard & Lipsey, 2007).

Druga pomembna prednost šolske mediacije je razvoj komunikacijskih in socialnih veščin. Mediacija učencem pomaga razviti aktivno poslušanje, empatijo, sposobnost argumentacije in izražanja lastnih stališč na spoštljiv način. Te veščine so ključne ne le v šolskem okolju, temveč tudi v vsakdanjem življenju in kasnejšem poklicnem svetu. S tem, ko učenci pridobijo boljše komunikacijske sposobnosti, postanejo bolj samozavestni in pripravljeni na učinkovito sodelovanje v različnih situacijah (Jones, 2012).

Tretja prednost mediacije je spodbujanje odgovornosti in samostojnosti pri učencih. Namesto da konflikte rešujejo učitelji ali šolsko vodstvo, se učenci učijo, kako sami prevzeti pobudo pri reševanju svojih nesoglasij. To jim omogoča razvoj odgovornosti za lastna dejanja in boljše razumevanje posledic svojih odločitev. Programi vrstniške mediacije, kjer učenci delujejo kot mediatorji, še dodatno krepijo občutek skupnosti in solidarnosti med vrstniki (Burrell, Zirbel & Allen, 2003).

Poleg tega šolska mediacija prispeva k izboljšanju odnosov med učitelji in učenci ter zmanjšanju šolskega stresa. Konflikti niso omejeni zgolj na odnose med vrstniki, temveč se pogosto pojavljajo tudi med učenci in učitelji. Mediacija lahko ponudi varen prostor za razreševanje teh nesoglasij na način, ki spoštuje tako avtoriteto učiteljev kot potrebe učencev. S tem se zmanjšuje napetost v šolskem okolju, kar pozitivno vpliva na motivacijo učencev za učenje in izboljšuje splošno dobro počutje v šoli (Townsend, 2014).

Zaradi teh prednosti bi bilo smiselno, da se mediacija vključi v redni program osnovnošolskega izobraževanja. Kot del kurikuluma bi lahko postala del učnega načrta pri predmetih, kot so državljanska vzgoja, etika ali socialne veščine. Mediacija ne izboljšuje le šolske klime, temveč učence pripravlja na življenje zunaj šole, saj jih uči pomembnih veščin, kot so reševanje konfliktov, medosebna komunikacija in

odgovorno odločanje. Države, ki so že uvedle programe šolske mediacije, beležijo boljše medosebne odnose med učenci, manj disciplinskih težav in večjo povezanost šolske skupnosti (Bickmore, 2011).

2. 3.2 UČINKI MEDIACIJE NA ŠOLSKO KLIMO

Mediacija ima pomemben vpliv na vzdušje in odnose v šolskem okolju, saj zmanjšuje konflikte in spodbuja kulturo mirnega reševanja sporov. Šole, ki uvedejo mediacijo kot del svojega sistema, pogosto poročajo o izboljšanjem medsebojnem spoštovanju in boljših odnosih med učenci ter učitelji. Mediacija učence uči, kako konstruktivno izražati svoja čustva, poslušati druge in poiskati rešitve, ki so pravične za vse strani. Takšen način komuniciranja zmanjšuje agresivno vedenje in krepi občutek varnosti v šolskem okolju, kar neposredno vpliva na bolj pozitivno šolsko klimo (Burrell, Zirbel & Allen, 2003).

Poleg zmanjšanja nasilja in konfliktov mediacija prispeva k večji vključenosti učencev in spodbuja občutek pripadnosti šolski skupnosti. Ko imajo učenci možnost sodelovati pri reševanju težav, se bolj aktivno vključujejo v šolske dejavnosti in se počutijo slišane. Vrstniška mediacija še posebej pripomore k temu, saj učenci lažje sprejemajo rešitve, ki jih predlagajo njihovi vrstniki. S tem se zmanjšuje občutek izključenosti in socialne izolacije, kar prispeva k bolj povezani in podporni šolski skupnosti (Garrard & Lipsey, 2007).

Dolgotrajni učinki mediacije na šolsko klimo so večja strpnost, izboljšana disciplina in boljše učne uspešnosti. Učenci, ki se naučijo obvladovati konflikte na miren način, razvijejo boljše socialne in čustvene kompetence, ki jim pomagajo tudi pri akademskem uspehu. Ko so odnosi med učenci in učitelji bolj harmonični, se zmanjša stres in poveča motivacija za učenje. Mediacija tako ne prispeva le k reševanju trenutnih konfliktov, temveč dolgoročno spreminja šolsko kulturo v smeri večjega sodelovanja, razumevanja in spoštovanja (Jones, 2012).

2. 3.3 UČINKI ŠOLSKE MEDIACIJE NA UČNI USPEH

Mediacija pozitivno vpliva na učni uspeh učencev, saj zmanjšuje stres, povezan s konflikti, in ustvarja boljše pogoje za učenje. Ko so učenci nenehno izpostavljeni

napetostim ali sporom, se težje osredotočajo na šolske naloge, kar lahko negativno vpliva na njihovo akademsko uspešnost. Mediacija pomaga zmanjšati število konfliktov in izboljšati odnose med učenci ter med učenci in učitelji, kar ustvarja bolj mirno in podporno učno okolje. Učenci, ki se počutijo varne in sprejete v šoli, so bolj motivirani za sodelovanje pri pouku in doseganje boljših rezultatov (Garrard & Lipsey, 2007).

Poleg zmanjšanja konfliktov mediacija razvija pomembne veščine, ki pripomorejo k boljšemu akademskemu uspehu, kot so komunikacija, kritično razmišljanje in sposobnost reševanja problemov. Učenci, ki sodelujejo v mediacijskih procesih, se naučijo poslušati, oblikovati argumente in učinkovito sodelovati z drugimi, kar jim koristi tudi pri učenju in šolskih nalogah. Prav tako se izboljšata njihova sposobnost koncentracije in organiziranosti, saj mediacija krepi odgovornost in samostojnost, kar jim omogoča boljše upravljanje časa in šolskih obveznosti (Jones, 2012).

Dolgoročno mediacija vpliva na zmanjšanje števila izostankov in izboljšanje disciplinskih kazalnikov, kar posredno vpliva tudi na akademske dosežke. V šolah, kjer je mediacija vključena kot redna praksa, se učenci raje udeležujejo pouka in kažejo večjo vključenost v šolske dejavnosti. Manjša stopnja konfliktov pomeni tudi manj disciplinskih ukrepov, kot so suspenzi in druge kazni, ki lahko negativno vplivajo na učni uspeh. S tem ko se šolsko okolje izboljšuje in postaja bolj podpirajoče, učenci lažje razvijajo svoje potenciale in dosegajo boljše akademske rezultate (Burrell, Zirbel & Allen, 2003).

2. 4 USPOSABLJANJE ŠOLSKIH MEDIATORJEV

Usposabljanje šolskih mediatorjev, tako učiteljev kot učencev, je ključno za uspešno izvajanje mediacije v šolskem okolju. Mediacija ni učinkovita brez ustrezno pripravljenih posameznikov, ki znajo voditi proces in spodbujati konstruktiven dialog. Usposabljanje mediatorjev zagotavlja, da mediatorji razumejo osnovna načela mediacije, kot so nevtralnost, aktivno poslušanje, postavljanje odprtih vprašanj in reševanje konfliktov brez nasilja. Šole, ki vlagajo v redno izobraževanje mediatorjev, poročajo o bolj uspešnih mediacijskih postopkih in trajnejših rešitvah konfliktov (Jones, 2012).

Proces usposabljanja učiteljev in učencev za mediatorje običajno poteka v obliki delavnic, seminarjev in simulacij mediacijskih primerov. Učitelji se učijo, kako usmerjati mediacijo med učenci, medtem ko se učenci naučijo veščin vrstniške mediacije, ki je posebej učinkovita pri reševanju sporov med vrstniki. Usposabljanje običajno vključuje igranje vlog, kjer udeleženci vadijo mediacijske strategije v varnem okolju, kar jim omogoča pridobitev praktičnih izkušenj, preden začnejo delovati kot mediatorji. Pomembno je, da je usposabljanje stalno in prilagojeno potrebam posamezne šole (Bickmore, 2011).

Uvajanje mediacije v šole se lahko začne s formalnim programom usposabljanja učiteljev, ki nato pridobljeno znanje prenesejo na učence. Šole lahko oblikujejo mediacijske klube ali vzpostavijo šolske mediacijske centre, kjer posebej usposobljeni učenci delujejo kot vrstniški mediatorji. Prav tako je priporočljivo, da se mediacija postopoma vključuje v šolske predmete, kot so državljanska vzgoja, etika in socialne veščine. Ta sistematični pristop zagotavlja, da mediacija postane sestavni del šolskega okolja in ne zgolj enkratna pobuda (Townesley, 2014).

Poleg formalnega usposabljanja je ključno, da šola vzpostavi jasna pravila in postopke mediacije, ki jih vsi učenci in učitelji razumejo in sprejemajo. Mediacija mora biti na voljo vsem učencem in mora temeljiti na prostovoljni udeležbi. Pomembno je tudi, da šolsko osebje in starši podpirajo mediacijske programe, saj se s tem poveča njihova učinkovitost. Ko se mediacija pravilno izvaja, zmanjšuje konflikte, povečuje spoštovanje med učenci ter izboljšuje šolsko kulturo in odnose med vsemi vpletenimi stranmi (Burrell, Zirbel & Allen, 2003).

Zaradi teh razlogov je pomembno, da se usposabljanje mediatorjev izvaja redno in sistematično, saj le tako lahko mediacija postane trajnostna praksa v šolah. Šole, ki so uspešno uvedle mediacijske programe, beležijo manj disciplinskih ukrepov, manj nasilja in boljšo povezanost šolske skupnosti. Če želimo, da mediacija postane učinkovito orodje v šolah, moramo zagotoviti, da so vsi vključeni deležniki ustrezno usposobljeni in pripravljeni na njeno izvajanje (Garrard & Lipsey, 2007).

2. 5 VRSTNIŠKA MEDIACIJA

Vrstniška mediacija je poseben pristop k reševanju konfliktov v šolskem okolju, kjer učenci delujejo kot mediatorji pri reševanju sporov med vrstniki. Gre za proces, v

katerem usposobljeni učenci pomagajo svojim sovrstnikom pri iskanju mirnih in konstruktivnih rešitev konfliktov. Vrstniški mediatorji ne odločajo o izidu spora, temveč spodbujajo odprt dialog in sodelovanje med sprotima stranema. Ta metoda temelji na prostovoljni udeležbi, zaupanju in nevtralnosti mediatorja ter omogoča učencem, da prevzamejo aktivno vlogo pri izboljšanju medsebojnih odnosov (Townsend, 2014).

Eden izmed glavnih doprinosov vrstniške mediacije je zmanjšanje nasilja in agresije v šolah. Konflikti med učenci so neizogibni, vendar lahko, če jih ne rešujemo ustrezno, privedejo do nasilnega vedenja. Vrstniška mediacija ponuja alternativno rešitev, ki učence uči, kako mirno in učinkovito razreševati nesoglasja. Študije kažejo, da se v šolah, kjer izvajajo programe vrstniške mediacije, zmanjšajo incidenti fizičnega nasilja in verbalnih sporov, saj učenci dobijo orodja za samostojno reševanje konfliktov (Garrard & Lipsey, 2007).

Druga pomembna prednost vrstniške mediacije je spodbujanje odgovornosti in samostojnosti učencev. Ko učenci prevzamejo vlogo mediatorjev, se naučijo sprejemanja odgovornosti za reševanje težav in pomaganja vrstnikom. Prav tako se učenci, ki sodelujejo v mediaciji kot udeleženci spora, naučijo, da so odgovorni za svoje vedenje in posledice svojih dejanj. Ta pristop spodbuja razvoj zrelosti in samozavesti, kar lahko pozitivno vpliva na učni uspeh in socialne odnose v šoli (Jones, 2012).

Vrstniška mediacija prav tako prispeva k izboljšanju komunikacijskih veščin in empatije med učenci. V procesu mediacije se učenci učijo aktivnega poslušanja, spoštljivega izražanja svojih mnenj ter razumevanja perspektiv drugih. To vodi k večji povezanosti šolske skupnosti in zmanjšanju medvrstniških napetosti. Učenci, ki sodelujejo kot mediatorji, razvijejo pomembne socialne veščine, ki jim bodo koristile tudi v odraslem življenju in na delovnem mestu (Bickmore, 2011).

Poleg tega vrstniška mediacija zmanjšuje potrebo po disciplinskih ukrepih, kot so kazni, opomini in suspenzi. Ko učenci sami rešujejo konflikte, se manj zatekajo k avtoriteti učiteljev ali šolskega vodstva, kar zmanjša obremenjenost učiteljev z disciplinarnimi postopki. To omogoča, da učitelji svojo energijo usmerijo v poučevanje in podporo učencem, namesto v reševanje sporov. Posledično se izboljša celotna šolska klima in poveča zadovoljstvo tako učencev kot učiteljev (Burrell, Zirbel & Allen, 2003).

Eden izmed dolgoročnih učinkov vrstniške mediacije je krepitev občutka skupnosti in povezanosti med učenci. Ko se učenci naučijo mirno reševati konflikte, se izboljšajo njihovi medosebni odnosi, kar vodi v boljše sodelovanje pri skupinskih projektih in drugih šolskih dejavnostih. Vrstniška mediacija spodbuja kulturo medsebojne pomoči in spoštovanja, kar lahko zmanjša pojav izključenosti in ustrahovanja v šoli (Deutsch, 2006).

Zaradi vseh teh pozitivnih učinkov bi morale šole vključiti vrstniško mediacijo kot del rednega šolskega programa. Usposabljanje vrstniških mediatorjev bi moralo postati sistematičen del šolskega izobraževanja, pri čemer bi lahko bilo vključeno v predmete, kot so državljanska vzgoja, etika ali socialne veščine. Na ta način bi se mediacija trajno integrirala v šolsko kulturo in pripomogla k dolgoročnemu izboljšanju odnosov in šolske klime (Winslade & Monk, 2008).

2. 6 MEDVRSTNIŠKO NASILJE V SLOVENSКИH OSNOVNIH ŠOLAH

V zadnjih letih se v slovenskih osnovnih šolah pojavlja vse več primerov medvrstniškega nasilja, kar je vzbudilo skrb med učitelji, starši in strokovnjaki za vzgojo in izobraževanje. Raziskave kažejo, da vse več učencev doživlja različne oblike nasilja – od verbalnega in psihološkega nadlegovanja do fizičnih spopadov in spletnega nasilja. Podatki raziskav kažejo, da se z oblikami nadlegovanja v šoli ali preko spleta srečuje vse več osnovnošolcev, kar negativno vpliva na njihovo samopodobo, učni uspeh in splošno počutje (ZRSŠ, 2023).

Po podatkih Zavoda RS za šolstvo (ZRSŠ, 2023) so učenci vse pogosteje izpostavljeni verbalnemu in psihološkemu nasilju, pri čemer se kaže tudi trend rasti fizičnih konfliktov. Krovna raziskava o nasilju v šolah, ki jo je izvedel Kukovec (2019), navaja, da je kar 30 % učencev vsaj enkrat doživelo obliko medvrstniškega nasilja, pri čemer učenci pogosto nimajo učinkovitih strategij za reševanje konfliktov.

2.6.1 VRSTE MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA V OSNOVNI ŠOLI

Eden izmed ključnih razlogov za porast medvrstniškega nasilja je neučinkovito reševanje konfliktov med učenci. Veliko učencev ne ve, kako naj izrazijo svoja čustva in razrešijo nesoglasja na miren način, zato se pogosto zatekajo k nasilnemu vedenju.

Prav tako so učitelji v mnogih primerih preobremenjeni in nimajo dovolj časa ali ustreznih orodij za sistematično reševanje konfliktov med učenci. Tradicionalni disciplinski ukrepi, kot so opomini, kazni ali izključitve, pogosto ne rešujejo temeljnega problema, temveč le začasno zajezijo neželjeno vedenje (Burrell, Zirbel & Allen, 2003).

Medvrstniško nasilje v slovenskih osnovnih šolah predstavlja vedno večji izziv, saj vpliva na varnost in dobro počutje učencev. Raziskave kažejo, da se nasilje v šolskem okolju lahko pojavlja v različnih oblikah, pri čemer se nekateri vzorci nasilnega vedenja ohranjajo skozi daljše časovno obdobje (Krašovec, 2017). Pojav medvrstniškega nasilja je kompleksen in vključuje tako neposredno kot posredno nasilje. V Sloveniji se vse več pozornosti namenja prepoznavanju vrst nasilja ter iskanju učinkovitih metod za njegovo preprečevanje, kot je mediacija.

- Fizično nasilje

Fizično nasilje je ena izmed najpreprostejših in najbolj prepoznavnih oblik medvrstniškega nasilja v osnovnih šolah. Vključuje pretepe, porivanje, brcanje, udarjanje ter druge oblike telesne agresije. Po podatkih raziskave Janežiča (2020) se s fizičnim nasiljem v osnovnih šolah srečuje okoli 20 % učencev, pri čemer so pogosteje žrtve fantje. Ta vrsta nasilja je pogosto povezana s potrebo po uveljavljanju moči in nadzora nad vrstniki.

- Verbalno nasilje

Verbalno nasilje vključuje žaljenje, poniževanje, grožnje, zmerjanje in druge oblike škodljivega govorjenja. Po podatkih Omerza (2025) je verbalno nasilje ena najpogostejših oblik nasilja v slovenskih osnovnih šolah, saj se pojavlja tako v razredih kot na šolskih hodnikih in igriščih. Še posebej problematična je uporaba neprimernih komentarjev na račun telesnega videza, etnične pripadnosti ali drugih osebnih značilnosti učencev. Takšno nasilje lahko vodi v nizko samopodobo, socialno izključenost in celo psihološke težave pri otrocih.

- Psihično nasilje

Psihično nasilje je bolj subtilna, a izjemno škodljiva oblika nasilja, ki vključuje ignoriranje, širjenje laži, manipulacijo in socialno izključevanje posameznika. Kot ugotavlja Škrli (2024), učenci pogosto doživljajo psihično nasilje v obliki izključevanja iz skupin, čustvenega ustrahovanja in socialne izolacije. Ta vrsta nasilja ima lahko dolgoročne negativne posledice na duševno zdravje otrok, saj se pogosto težje prepozna in zato ostane nerešena.

- Spletno nasilje

S hitrim razvojem tehnologije je spletno nasilje postalo vedno večja težava tudi v slovenskih osnovnih šolah. Po raziskavi Batič (2023) se vedno več učencev sooča z žalitvami, grožnjami in objavljanjem škodljivih vsebin na družbenih omrežjih. Spletno nasilje je še posebej nevarno, ker se lahko dogaja anonimno in ima širši domet, pri čemer so žrtve pogosto izpostavljene večji psihični obremenitvi kot pri drugih oblikah nasilja.

- Spolno nasilje

Medvrstniško spolno nasilje vključuje neprimerne opazke, spolno nadlegovanje, prisilne dotike in druge oblike neželenega vedenja. Raziskava Rakovca (2021) kaže, da se tudi v slovenskih osnovnih šolah pojavljajo primeri spolnega nasilja, ki pa pogosto ostanejo neprijavljeni zaradi strahu pred posledicami. Ta oblika nasilja zahteva sistematično obravnavo in večjo ozaveščenost o mejah sprejemljivega vedenja.

Vse omenjene oblike nasilja kažejo na nujnost sistematičnega pristopa k preprečevanju in reševanju medvrstniškega nasilja v osnovnih šolah. Mediacija se je izkazala kot ena izmed najučinkovitejših metod za zmanjšanje nasilja, saj omogoča učencem, da svoje konflikte rešujejo na miren način in razvijajo socialne veščine (Golavšek, 2023). Sistematično izvajanje mediacijskih programov v slovenskih osnovnih šolah bi lahko pomembno prispevalo k zmanjšanju vseh vrst medvrstniškega nasilja in izboljšanju šolske klime.

Reševanje konfliktov v osnovnih šolah postaja vse bolj pereča tema, saj številne šole iščejo učinkovitejše pristope za preprečevanje nasilja in izboljšanje medosebnih odnosov med učenci. Klasične metode, kot so pogovori s šolskim svetovalnim delavcem ali vključevanje staršev, so lahko koristne, vendar pogosto ne prinesejo dolgoročnih rezultatov. V tem kontekstu se mediacija pojavlja kot ena izmed najbolj obetavnih metod za reševanje konfliktov, saj učence nauči, kako na konstruktiven način rešiti spore, preden prerastejo v nasilje (Garrard & Lipsey, 2007).

2. 6. 2 MEDIACIJA ZA ZMANJŠANJE MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA

Po mnenju Mugnaionija (2014) šolski sistemi pogosto uporabljajo tradicionalne pristope za reševanje konfliktov, kot so kaznovanje, disciplinski ukrepi in pogovori s šolskimi svetovalnimi delavci, vendar ti ukrepi pogosto ne prinašajo dolgoročnih rešitev. Namesto tega se priporoča uporaba vrstniške mediacije, ki omogoča učencem, da sami rešujejo konflikte in pri tem razvijajo socialne veščine. Mediacija se je v raziskavah pokazala kot učinkovita metoda, saj zmanjšuje pogostost konfliktov in prispeva k izboljšanju šolske klime.

Lesar in Rugelj (2012) sta v svoji raziskavi ugotovila, da so šole, ki so uvedle vrstniško mediacijo, zaznale pomembno zmanjšanje konfliktov in boljše odnose med učenci. Avtorja poudarjata, da je uspeh mediacije odvisen od sistematičnega usposabljanja vrstniških mediatorjev ter od podpore učiteljev in šolskega osebja. Na nekaterih šolah, kjer mediacija že deluje več let, so se izkušnje pokazale kot pozitivne, saj se je število preteпов in drugih oblik nasilja občutno zmanjšalo.

Društvo mediatorjev Slovenije (2022) navaja, da se je v šolah, kjer so izvajali mediacijske programe, občutno zmanjšalo število kaznovanih učencev, saj so konflikti reševani na miren in konstruktiven način. To potrjuje tudi raziskava Perasa (2023), ki ugotavlja, da mediacija učence uči aktivnega poslušanja, empatije in iskanja kompromisov, kar pripomore k dolgoročnemu zmanjšanju medvrstniškega nasilja. V raziskavi, izvedeni na več slovenskih osnovnih šolah, so učitelji in učenci poročali o večji medsebojni povezanosti in boljšem razumevanju.

Po mnenju Krofliča (2019) mediacija ne samo zmanjšuje nasilje, ampak tudi prispeva k izboljšanju socialnih odnosov v šolskem okolju. Raziskave kažejo, da se učenci, ki

sodelujejo v mediaciji, lažje vključujejo v socialne skupine in se bolj samozavestno soočajo s konflikti. To potrjuje tudi raziskava Smole (2018), ki izpostavlja, da učenci, ki imajo dostop do mediacijskih postopkov, redkeje razvijejo vedenjske težave in se lažje vključujejo v šolsko okolje.

Poleg zmanjšanja nasilja ima mediacija pozitiven vpliv tudi na učni uspeh. Po raziskavi Gorenca (2007) so učenci, ki sodelujejo v vrstniški mediaciji, bolj osredotočeni na šolsko delo in kažejo večjo vključenost pri pouku. Učenci, ki se naučijo mirnega reševanja konfliktov, se tudi lažje učijo, saj se zmanjša stres, povezan s socialnimi napetostmi v razredu. To potrjuje tudi raziskava Kurbusa (2020), ki ugotavlja, da se v šolah, kjer izvajajo mediacijo, povečuje motivacija za učenje in izboljšuje akademski uspeh.

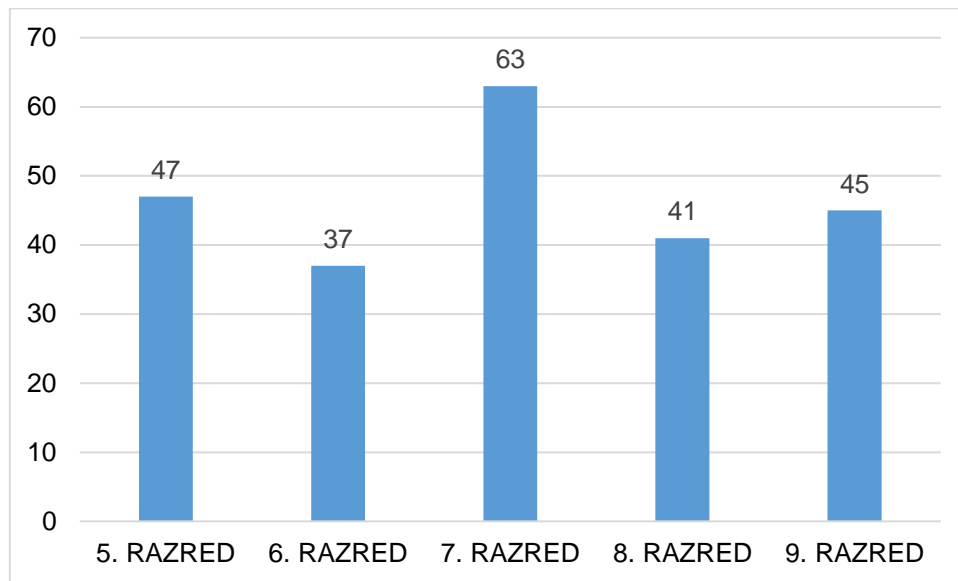
Na podlagi teh ugotovitev je jasno, da bi morala mediacija postati sestavni del šolskega sistema v Sloveniji. Strokovnjaki, kot so Slapar (2009) in Novak (2019), poudarjajo, da bi bilo treba mediacijo sistematično vključiti v šolski kurikulum ter zagotoviti ustrezno usposabljanje učiteljev in učencev. S tem bi se dolgoročno zmanjšalo vrstniško nasilje, izboljšala šolska klima in povečala vključenost učencev v proces učenja.

3 OSREDNJI DEL

3.1 ANKETA IN REZULTATI

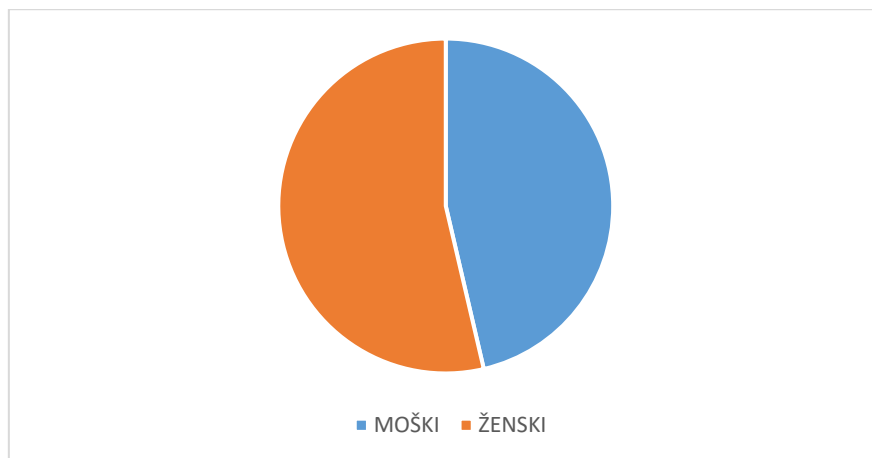
Anketo, ki je bila oblikovana s spletnim orodjem 1ka (www.1ka.arnes.si), je reševalo 233 učencev od 5. do 9. razreda Osnovno šole Frana Roša v mesecu januarju. Anketa je imela 10 vprašanj zaprtega tipa.

Graf 1: Kateri razred obiskujejo anketirani učenci?

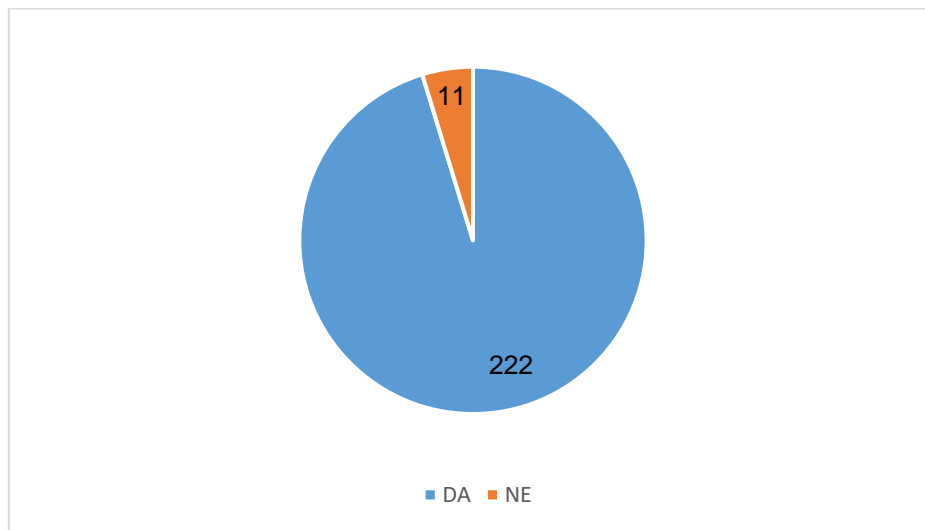
Iz grafa 1 lahko razberemo, da je 47 učencev iz 5. razreda, 37 iz 6. razreda, 63 učencev iz 7. razreda, 41 učencev iz 8. razreda, in 45 učencev iz 9. razreda.

Graf 2: Spol anketirancev

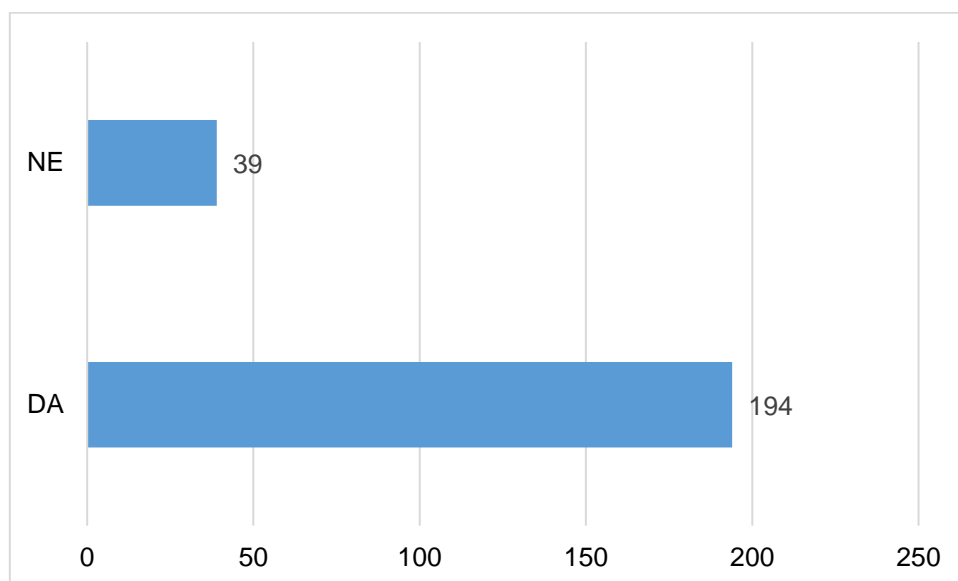
Iz grafa 2 je razvidno da je ženskega spola 108 učencev moškega spola pa 125.

Graf 3: Ali so že anketirani bili v sporu?

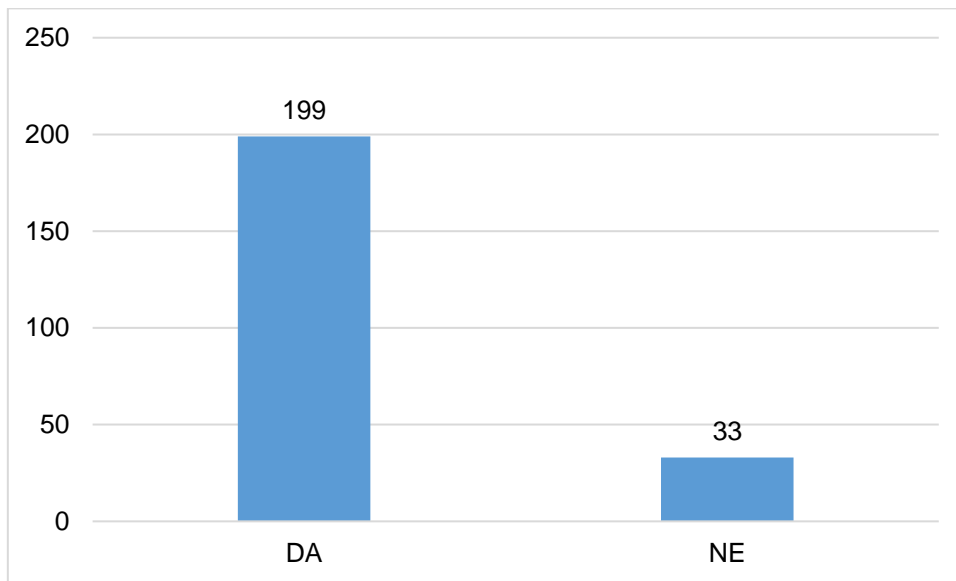
Iz grafa 3 je prikazano da je 222 učencev potrdilo da so že bili v kakšnem sporu ter 11 učencev da še niso bili v kakšnem sporu.

Graf 4: Ali so anketirani spor rešili sami?

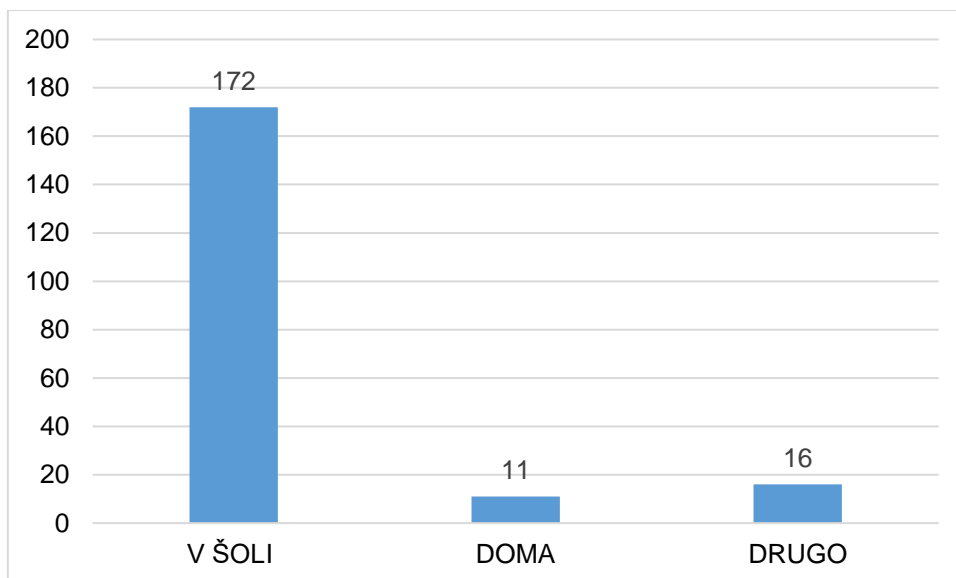
Iz grafa 4 je razvidno, da so od vseh učencev, ki so že bili v sporu 194 učencev spor rešili sami, 39 učencev pa spora niso rešili sami.

Graf 5: Ali so anketirani že slišali za pojem mediacija?

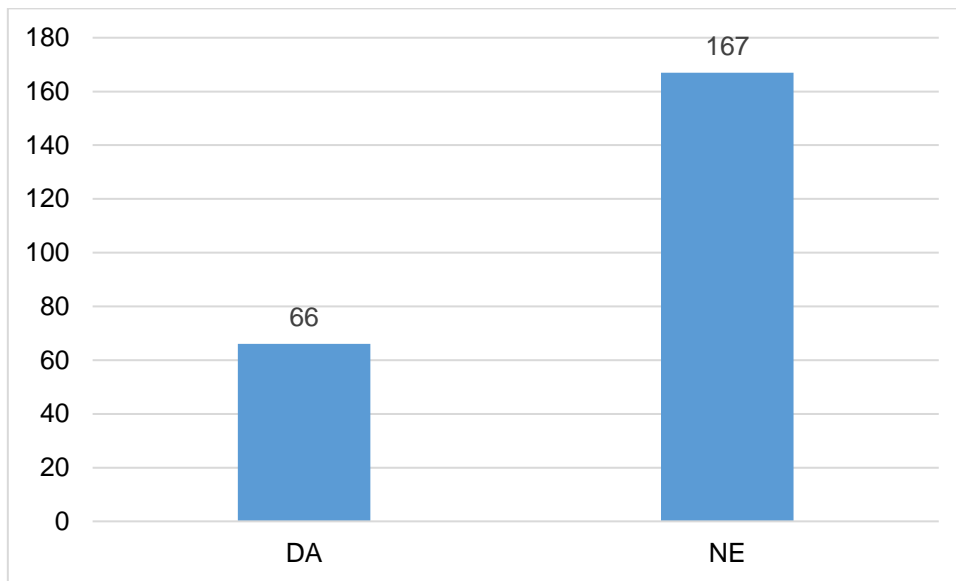
Iz grafa 5 je razvidno, da je 199 učencev že slišalo za pojem mediacija, 33 učencev pa še ni slišalo za ta pojem.

Graf 6: Kje so se anketirani seznanili s pojmom mediacija?

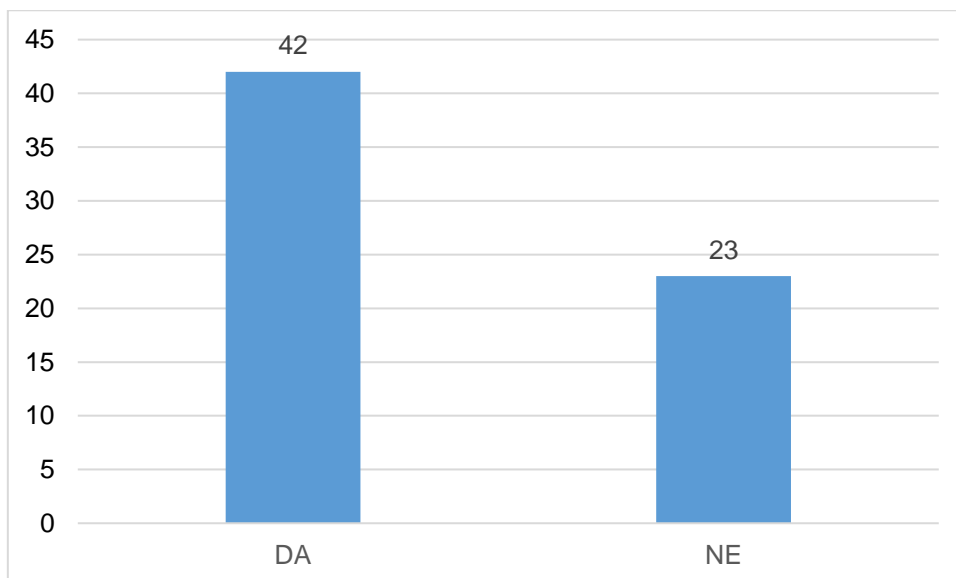
Iz grafa 6 je razvidno, da je od vseh učencev, ki so že slišali za pojem mediacija (199), 172 učencev za ta pojem slišalo v šoli, 11 učencev slišalo doma, 16 učencev pa nekje drugje.

Graf 7: Ali so anketirani že sodelovali v procesu mediacije?

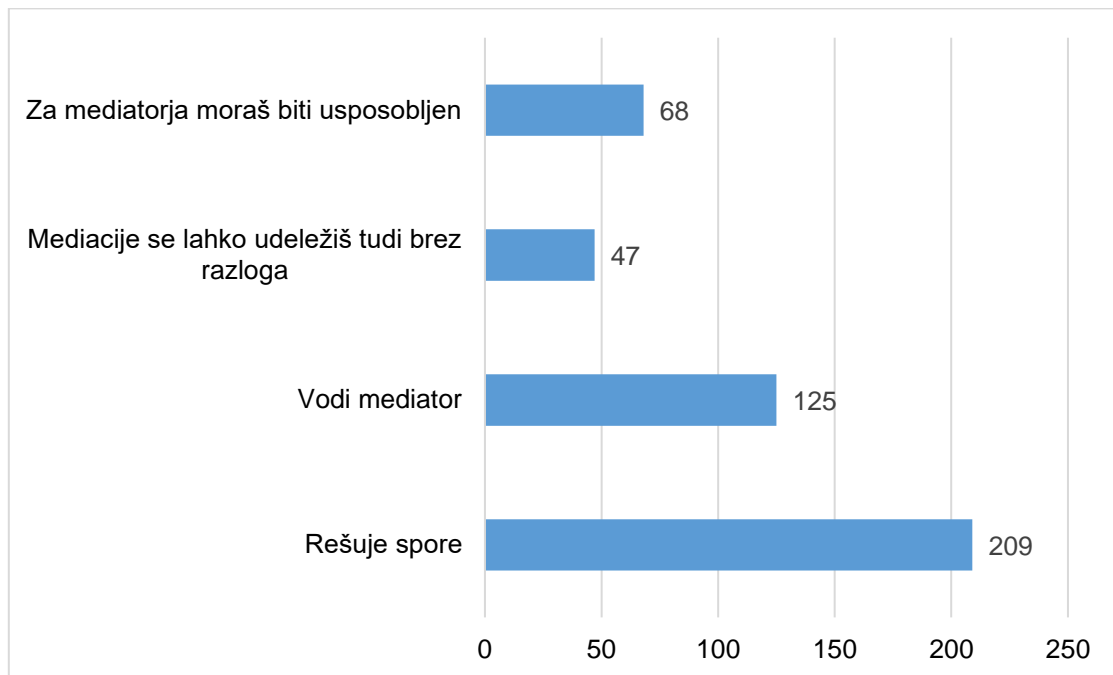
Iz grafa 7 razberemo, da je 66 učencev že sodelovalo v mediaciji, 167 učencev pa še ni sodelovalo v mediaciji.

Graf 8: Ali je bil spor uspešno rešen z mediacijo?

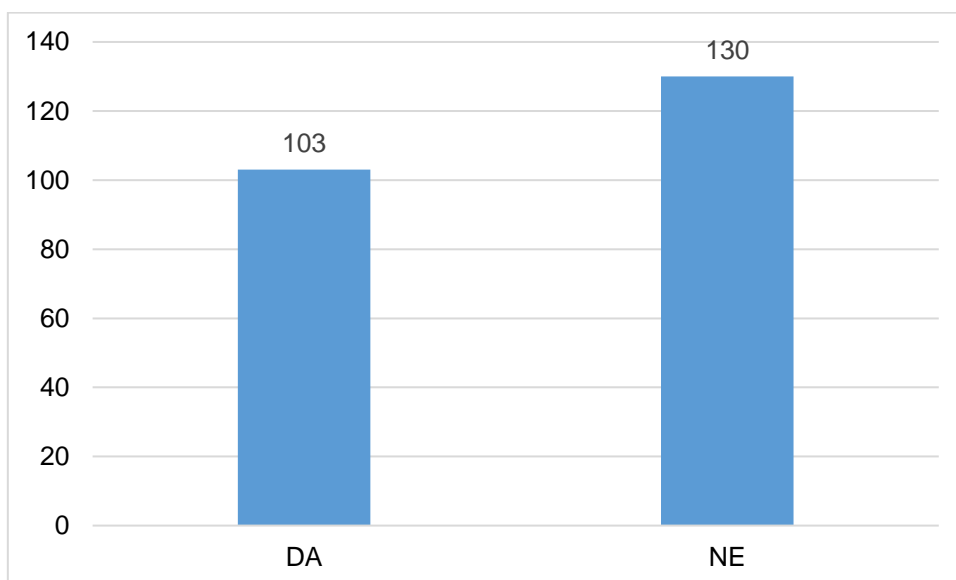
Iz grafa 8 je razvidno Od 66 učencev je 43 učencev spor uspešno rešilo v mediaciji, 22 pa ni uspelo rešiti uspešno.

Graf 9: Poznavanje namena mediacije

Iz grafa je razvidno, da večina vprašanih, 209 anketiranih, prepozna osnovni namen mediacije kot metode za reševanje konfliktov. 125 jih je seznanjenih s tem, da mediacijo vodi posebej določen mediator. 68 anketiranih ve, da moraš biti za mediatorja usposobljen in 47 jih meni, da se lahko mediacije udeležiš brez razloga.

Graf 10: Ali bi anketirani želeli izvedeti kaj več o mediaciji?

Iz grafa 10 je razvidno, da bi 103 učencev želelo izvedeti kaj več o mediaciji, medtem ko kar 130 učencev odgovarja, da o mediaciji ne želi izvedeti nič kaj več.

3. 2 INTERVJU Z MEDIATORJEM JANIJEM PRGIČEM

1. Kako dolgo se že ukvarjate z mediacijo?

Mediator: 21 let.

2. Kaj vas je spodbudilo, da ste se začeli ukvarjati z mediacijo?

Mediator: Ko sem začel delati kot učitelj sem v učiteljskih letih ugotovil, da poučujem svoj predmet, in samo podajam informacije. Spoznal se, da je moja naloga, da vzpostavljam skupinsko dinamiko razreda in mediacija je ena od metod. Za boljše delo v razredu.

3. Kaj je za vas mediacija in kako bi jo opisali z eno ali dvema besedama?

Mediator: Mediacija je predvsem komunikacijski trening za razvijanje nekih pogajalskih veščin vodstvenih, komunikacijskih veščin in pa predvsem močna preventivna dejavnost, ki lahko preprečuje potenciranje nekega nasilja v konfliktu.

4. Od česa je odvisno trajanje mediacije in kako dolgo traja?

Mediator: Trajanje mediacije je odvisno od težave ali konflikta. Po navadi šolska mediacija traja od 1 ure do 1 dneva.

5. Kakšno je vaše mnenje o uporabi tehnologije npr. videokonference v mediacijskih postopkih? Ali to vpliva na učinkovitost?

Mediator: Jaz menim, da izvajanje mediacije preko videokonference ni najboljša rešitev, ker se ne moremo pogovarjati iskreno kot npr. Iz oči v oči.

6. Kaj menite, da je največja prednost mediacije pri reševanju konfliktov?

Mediator: Največja prednost mediacije je to, da tisti ki je vpleten prevzame neko odgovornost in nima več možnosti, da bi dajali krivdo ter reševanja naših problemov drugim v roke. S tem se tudi učijo bolj ustreznih reševanj konfliktov

7. Ali se mediacija pogosto uporablja med mladimi?

Mediator: To je odvisno od šole, tam kjer se mediacija še izvaja in so učitelji in delavci šole ter učenci, ki so usposobljeni je potem tega več, kot pa tam kjer tega ni.

8. Kakšna je vloga mediatorja?

Mediator: Vloga mediatorja naj bi bila nekoga ki, izvaja pogovor kadar pride do konfliktov to je samo en del vloge še bolj pomembna vloga je da usposablja učence zato da je šola čim bolj samostojna.

9. Kakšna je prihodnost mediacije v Sloveniji?

Mediator: Bojim se, da bo izumrla oz. se bo uporabljala le takrat, ko bo že prepozno in bolj pogosto (preventivno).

10. Kako bi po vašem mnenju lahko obudili mediacijo na šoli, kjer je že pred leti potekala?

Mediator: Jaz mislim, da je najboljši pristop ta da vsaj eden ali dva učitelja, ki sta zagnana na novo vzpostavita nekaj otroških mediatorjev in te otroke pripravita, da izvajajo kakšne dejavnosti ali predstavitve tudi za učitelje.

11. Kot verjetno veste se na šolah dogaja ogromno skritega nasilja. Ali imate kakšen nasvet kako bi ga lahko prepoznali ter ali menite, da je mediacija lahko na odgovor na vse oblike nasilja?

Mediator: Odgovora na nasilje ni. Ker skrito nasilje bo zmeraj tako ali drugače. Je pa nekaj kar zagotovo lahko trdim, da je potrebno z mediacijo in pogovori otroke pričeti seznanjati že ob vstopu v šolo.

12. Zelo bi si želele vpeljati mediacijo in znanja o tem na vse šole. Ali se vam zdi smiselno, da bi te vsebine bile kot obvezne za obravnavo na razrednih urah?

Mediator: Vse vsebine kot so vsebine, ki jih zajema mediacija, npr. razvijanje socialnih, življenjski komunikacijskih veščin, čustvene inteligence bi morale biti obvezne. Mislim, da se bo nekoč v prihodnosti zgodilo, da bodo to vpisali, nekakšen predmet, vendar se bojim, da bo sistem čakal toliko časa, da bo preveč kritično. Dejstvo je, da bolj kot imate razvite življenjske socialne veščine, večji je pozitiven učinek na vaše znanje in učni uspeh.

13. Ali imate osebno kakšen nasvet za šole, ravnatelje, učitelje?

Mediator: Mediacija uči ljudi, ki so v konfliktu, prevzemati odgovornost, ne glede na to, kaj se je zgodilo. Pri tem ni pomembno kdo je kriv. Generalni nasvet za vse učitelje, starše in učence je učiti sebe in druge prevzemati osebno odgovornost, opolnomočenje, v smislu, da se stvari v življenju zgodijo, četudi nepravilno. In ob tem je pomembno le to, kako se na to odzivamo. Namesto, da delujemo "kontra" produktivno in hodimo okoli ter govorimo kaj se nam je slabega zgodilo in kako nepravilno je bilo, je potrebno prevzeti osebno odgovornost za ravnanje in delovanje. In s tem smo ali so tudi zgled za učence.

4 UGOTOVITVE IN POTRDITEV HIPOTEZ

Hipoteza 1: *Večina učencev osnovnih šol pozna pojem mediacije in njegove osnovne značilnosti.*

S pomočjo raziskave smo ugotovili, da je 199 učencev (85%) že slišalo za pojem mediacija, 33 učencev (15%) pa jo ne poznajo. Ob tem pa je pomembno dejstvo, da 209 učencev (90%) razume osnovni namen mediacije kot metode za reševanje konfliktov.

Hipoteza 1 je tako **potrjena**, saj večina učencev pozna mediacijo in njene osnovne značilnosti.

Hipoteza 2: *Mediacija pomaga pri zmanjšanju števila konfliktov med učenci in izboljšanju šolske klime.*

Iz raziskave je razvidno, da je 66 učencev (28%) že sodelovalo v mediaciji. Od teh jih je 43 (65%) poročalo, da je bila mediacija uspešna, 22 učencev (35%) pa meni, da mediacija ni prinesla rešitve. V intervjuju je mediator poudaril, da mediacija učence nauči odgovornosti in preprečuje eskalacijo konfliktov. Mediacija vsekakor dokazuje svojo učinkovitost, vendar ni vedno uspešna in je odvisna od mnogih dejavnikov, v prvi vrsti od usposobljenosti mediatorja.

Hipoteza 2 je **delno potrjena**, saj je zelo malo učencev bilo deležnih mediacije in glede na celoten vzorec (233), je delež udeleženih učencev v mediaciji izjemno majhen.

Hipoteza 3: *Učenci želijo izvedeti več o mediaciji in njenem pomenu pri reševanju konfliktov.*

Ob analizi rezultatov smo ugotovili, da 130 učencev (56%) ne želi izvedeti več o mediaciji, medtem ko jih 103 (44%) izraža zanimanje. To pomeni, da več kot polovica učencev ne kaže interesa za dodatno izobraževanje o mediaciji, pri čemer izražamo veliko skrb oziroma lahko povežemo podatke s tem, da se na šoli mediacija ne izvaja in posledično učenci ne vedo kaj to je oziroma je niso bili niti deležni in spore rešujejo sami.

Hipoteza 3 je **zavrjnena**, saj večina učencev ne izraža želje po dodatnem učenju o mediaciji.

5 ZAKLJUČEK

Raziskava je pokazala, da mediacija kot metoda reševanja konfliktov med učenci že ima določeno prepoznavnost, vendar ni dovolj vključena v šolsko okolje. Večina učencev sicer pozna pojem mediacije in njen namen, vendar le malo učencev aktivno sodeluje v mediacijskih procesih. Prav tako smo ugotovile, da številni učenci ne prepoznajo pomena mediacije in njenega vpliva na zmanjšanje konfliktov ter izboljšanje medosebnih odnosov v šoli. Ta ugotovitev je še posebej pomembna, saj nakazuje na potrebo po intenzivnejšem ozaveščanju in spodbujanju učencev k sodelovanju v mediacijskih postopkih.

Poudariti je treba, da mediacija prinaša številne pozitivne učinke na šolsko klimo. S tem ko učence uči komunikacijskih veščin, empatije in reševanja konfliktov na miren način, prispeva k zmanjšanju nasilja in izboljšanju odnosov med vrstniki. Na šolah, kjer je mediacija že uveljavljena praksa, se kažejo pozitivni rezultati v obliki manjšega števila konfliktov, boljše discipline in večje vključenosti učencev v šolske dejavnosti. Kljub temu pa podatki raziskave kažejo, da je na naši šoli premalo učencev, ki bi imeli dostop do mediacije ali ki bi se je lahko udeležili, kadar bi jo potrebovali.

Zato je ključno, da se mediacija na naši šoli ponovno aktivira in vključi kot redna praksa reševanja konfliktov. Proces ozaveščanja o mediaciji bi se moral začeti takoj, saj večina učencev o njej nima dovolj znanja in je posledično ne prepozna kot učinkovito metodo reševanja konfliktov. Organizacija delavnic, izobraževanj in predstavitev mediacije bi lahko pripomogla k večji vključenosti učencev in povečala njihovo zanimanje za to obliko alternativnega reševanja sporov. Še posebej pomembno je, da se v proces mediacije aktivno vključijo tudi učitelji, ki bi lahko s svojim zgledom in podporo pomagali pri uspešnejšem izvajanju mediacijskih postopkov.

Poleg tega smo učenke, ki smo sodelovale v raziskavi, prepričane, da bi mediacija lahko pripomogla k vzpostavitvi boljših medvrstniških odnosov na naši šoli. Pogosto se srečujemo s konflikti, ki ostanejo nerešeni ali pa jih rešujemo na način, ki ni vedno najbolj konstruktiven. Občutek imamo, da bi nam pomoč usposobljenih mediatorjev – bodisi učiteljev bodisi vrstnikov – lahko olajšala razreševanje nesoglasij in prispevala k boljši povezanosti med učenci.

V prihodnje bi bilo smiselno raziskati, kako bi lahko mediacijo na naši šoli sistematično vključili v vsakodnevno šolsko prakso. Ena od možnosti je uvedba mediacijskih delavnic kot del rednega pouka, npr. pri državljski vzgoji ali razrednih urah. Prav tako bi bilo koristno preveriti, kako bi lahko usposobili več vrstniških mediatorjev, ki bi lahko pomagali pri reševanju konfliktov med učenci.

Nadaljnje raziskave bi se lahko osredotočile tudi na analizo učinkov mediacije na akademski uspeh učencev in njihovo socialno vključenost. Pomembno bi bilo ugotoviti, kako mediacija vpliva na občutek varnosti učencev v šolskem okolju in kako bi lahko šolska politika podprla sistematično uvajanje mediacije kot trajnostne rešitve za izboljšanje medosebnih odnosov in preprečevanje nasilja.

Verjamemo, da lahko mediacija pomembno prispeva k ustvarjanju bolj vključujoče in varne šolske skupnosti. Zato si bomo prizadevale, da se njena vloga na naši šoli okrepi in postane del vsakodnevnega življenja učencev in učiteljev.

6 VIRI IN LITERATURA

TISKANI VIRI:

BICKMORE, K. 2011. Student conflict resolution, power "sharing" in schools, and citizenship education. *Curriculum Inquiry*, 41(4), 447-468.

BURRELL, N. A., ZIRBEL, C. S., & ALLEN, M. 2003. Evaluating peer mediation outcomes in educational settings: A meta-analytic review. *Conflict Resolution Quarterly*, 21(1), 7-26.

DEUTSCH, M. 2006. *The Resolution of Conflict: Constructive and Destructive Processes*. New Haven: Yale University Press.

FISHER, R., URY, W., & PATTON, B. 2011. *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*. London: Penguin.

GARRARD, W. M., & LIPSEY, M. W. 2007. Conflict resolution education and antisocial behavior in US schools: A meta-analysis. *Conflict Resolution Quarterly*, 25(1), 9-37.

JONES, T. S. 2012. Conflict resolution education: The field, the findings, and the future. *Conflict Resolution Quarterly*, 30(4), 447-469.

KRAŠOVEC, K. 2017. *Medvrstniško nasilje na osnovnih šolah z nižjim izobrazbenim standardom*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani.

LESAR, I., & RUGELJ, D. 2012. Zakaj vključevati vrstniško mediacijo v (osnovne) šole?. *Journal of Contemporary Educational*.

MOORE, C. W. 2014. *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. San Francisco: Jossey-Bass.

TOWNSLEY, C. 2014. Mediation in schools: Creating a culture of peace and inclusion. *Educational Review*, 66(4), 423-440.

WINSLADE, J., & MONK, G. 2008. *Narrative Mediation: A New Approach to Conflict Resolution*. San Francisco: Jossey-Bass.

SPLETNI VIRI:

DRUŠTVO MEDIATORJEV SLOVENIJE. 2022. Letno poročilo o mediaciji v šolah. [online]. [Uporabljeno 5. 3. 2024]. Dostopno na URL: <https://www.mediacija.si>

GORINC, M. M. 2007. Nasilje med mladimi: trpinčenje in pretepanje. NIJZ. [online]. [Uporabljeno 12.1.2025]. Dostopno na URL: https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/hbsc_2006.pdf#page=152

JANEŽIČ, N. 2020. Medvrstniško nasilje v šoli in možnosti za njegovo preprečevanje preko literarnega branja pri pouku slovenščine. [online]. [Uporabljeno 12.1.2025]. Dostopno na URL: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=119295>

KURBUS, M. 2020. Medvrstniško nasilje v osnovni šoli. [online]. [Uporabljeno 5. 1. 2025]. Dostopno na URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/323175604.pdf>

KUKOVEC, M. 2019. Vrstniška mediacija. Šolsko polje. [online]. [Uporabljeno 5. 1. 2025]. Dostopno na URL: [https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/3-4-2019/1581-6044.30\(3-4\).pdf#page=171](https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/3-4-2019/1581-6044.30(3-4).pdf#page=171)

OMERZO, B. 2025. Prepoznavanje in preprečevanje medvrstniškega nasilja med učenci zadnjega triletja – primera dveh posavskih osnovnih šol. [online]. [Uporabljeno 15. 2. 2025]. Dostopno na URL: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=166808>

RAKOVEC, P. 2021. Medvrstniško spolno nasilje v osnovni šoli. [online]. [Uporabljeno 24. 1. 2025]. Dostopno na URL: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=124973>

ŠKRLJ, M. 2024. Medvrstniško nasilje skozi oči učencev zadnje triade osnovne šole. [online]. [Uporabljeno 23.1.2025]. Dostopno na URL: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=155510>

7 PRILOGE

7.1 ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani učenci,

smo raziskovalke, ki pripravljamo raziskovalno nalogo o mediaciji v šolskem okolju. Z raziskavo želimo ugotoviti, kako dobro učenci poznate mediacijo, ali bi se želeli o njej naučiti več ter kako pogosto se soočate s konflikti v šoli. Vaši odgovori bodo anonimni in uporabljeni izključno za raziskovalne namene. Prosimo vas, da na vprašanja odgovarjate iskreno. Hvala za sodelovanje!

1. Kateri razred obiskuješ?

- a) 5. razred
- b) 6. razred
- c) 7. razred
- d) 8. razred
- e) 9. razred

2. Spol:

- a) Moški
- b) Ženski

3. Ali si že bil v kakšnem sporu?

- a) Da
- b) Ne

4. Ali ste spor rešili sami?

- a) DA
- b) NE

5. Ali si že slišal za pojem mediacija?

- a) Da
- b) Ne

6. Kje si slišal za ta pojem?

- a) V šoli
- b) Doma
- c) Drugo

7. Ali si že kdaj sodeloval v mediaciji?
 - a) Da
 - b) Ne
8. Ali je bil spor z mediacijo uspešno rešen?
 - a) Da
 - b) Ne
9. Katere so značilnosti mediacije?
 - a) Rešuje spore
 - b) Vodi jo mediator
 - c) Mediacije se lahko udeležiš tudi brez razloga
 - d) Za mediatorja moraš biti usposobljen
10. Bi si želel izvedeti kaj več o mediaciji?
 - a) Da
 - b) Ne

Hvala za tvoje sodelovanje!

7.2 VPRAŠANJA ZA INTERVJU Z JANIJEM PRGIČEM

1. Kako dolgo se že ukvarjate z mediacijo?
2. Kaj vas je spodbudilo, da ste se začeli ukvarjati z mediacijo?
3. Kaj je za vas mediacija in kako bi jo opisali z eno ali dvema besedama?
4. Ali tudi sami učite učitelje, da postanejo mediatorji in kako jih to naučite?
5. Od česa je odvisno trajanje mediacije in kako dolgo traja?
6. Kakšno je vaše mnenje o uporabi tehnologije npr. videokonference v mediacijskih postopkih? Ali to vpliva na učinkovitost?
7. Kaj menite, da je največja prednost mediacije pri reševanju konfliktov?
8. Ali se mediacija pogosto uporablja med mladimi?
9. Kakšna je vloga mediatorja?
10. Kakšna je prihodnost mediacije v Sloveniji?
11. Kako bi po vašem mnenju lahko obudili mediacijo na šoli, kjer je že pred leti potekala?

12. Kot verjetno veste se na šolah dogaja ogromno skritega nasilja. Ali imate kakšen nasvet kako bi ga lahko prepoznali ter ali menite, da je mediacija lahko na odgovor na vse oblike nasilja?
13. Zelo bi si želele vpeljati mediacijo in znanja o tem na vse šole. Ali se vam zdi smiselno, da bi te vsebine bile kot obvezne za obravnavo na razrednih urah?
14. Ali imate osebno kakšen nasvet za šole, ravnatelje, učitelje?

ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem učencem, ki so rešili najino anketo ter g. Janiju Prgiču za intervju.

Zahvaljujeva se ge. Tanji Dremšak, najini mentorici, ki nam je pomagala pri oblikovanju raziskovalne naloge in nas zvesto vodila skozi postopek raziskovanja.